Яцюк Тарас Сергійович
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»
Івано-Франківський університет права ім. Короля Данила Галицького, Україна

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНСТИТУТУ ВОЛОНТЕРСТВА В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ЗАКОНОДАВЧІ ПРИНЦИПИ

Волонтерство як певний феномен має своє започаткування в XIX столітті, при цьому більшість вчених-дослідників вважають, що саме у 1859 році, французьким письменником-журналістом Жан Анрі Дюнан, запропоновано створення Червоного Хреста як організації, що спрямована на забезпечення першої медичної допомоги пораненим бійцям на добровільних засадах. Так, з часом волонтерський рух набирав лише обертів у своєму розвитку та інституалізувався в багатьох країнах, зокрема в широких ланках громадянського суспільства. Інша категорія дослідників виділяє саме період XX століття, як такого, що спричинило активний розвиток волонтерства. Саме так, виходячи з історичних досліджень, в Європі, після закінчення Першої світової війни з'явились люди, які готові були надавати необхідну допомогу на добровільних засадах. На думку деякої частини вчених, саме в цей період з'являються перші волонтерські організації та рухи.

В деяких країнах волонтерська діяльність становить значну частину суспільної та економічної діяльності, забезпечуючи солідарність та стабільність. В інших про вклад волонтерів знають менше. Але скрізь існують проблеми пов'язані з бідністю, насильством, зловживанням наркотиками, ВІЛ/СНІД, забрудненням, що потребують допомоги, яку можуть надати волонтери. У світовій практиці волонтерською діяльністю займаються як молодь чи люди, що працюють, так і пенсіонери [1, с. 139–144].

В Україні розвиток волонтерства також спирається на власні історичні корені. Як пише дослідниця історії Галичини Адріана Огорчак, «українці завжди опікувалися старими та немічними, вдовами, сиротами. Сильний допомагав слабшому. Великі справи робили разом. Чуйність, ніжність у взаєминах між людьми викликали захоплення у мандрівників, які приходили до нас із далеких країн». Усім відомі імена Костянтина Островського, Петра Сагайдачного, Івана Мазепи, Михайла Грушевського, які не тільки були відомими політичними діячами, але й меценатами і благодійниками [2, с. 112].

Водночас в Україні волонтерський рух набуває свого активного розвитку саме на фоні подій грудня 2013 – лютого 2014, коли періоди масових протестів, а також військовий конфлікт, збройна агресія на сході України 2014 – 2015 рр., постали каталізаторами активізації волонтерської діяльності. З часом фонові явища, такі які мають призму соціально-політичних, суспільно-громадянських, лише змушували волонтерську діяльність набувати розвитку та ефективності. Вже у 2016 – 2017 рр., в державі функціонує велика кількість благодійних, волонтерських організацій, волонтерських рухів, громадських організацій, які мають єдині цілі та спрямованості щодо свого ефективного функціонування.

Крім того варто наголосити, що благодійні організації в суверенній Україні існували й до початку вищезгаданих протестів, так майже в кожному регіоні здійснювали волонтерську діяльність організації, направлені на допомогу тяжко хворим дітям, літнім та пенсіонерам, тощо.

З огляду на правові аспекти інституалізації волонтерства, а згодом становлення його, як інституту варто зауважити, що на законодавчому рівні закріплено поняття, а разом з

ними й визначення «волонтер», «волонтерська діяльність» «волонтерська допомога» та ін. Так, із набуттям чинності Закону України «Про волонтерську діяльність» у 2011 році затверджено певне нормативно-правове регулювання останніх.

Отже, відповідно до положень Закону України «Про волонтерську діяльність», волонтерська діяльність – це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. Водночас волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги [3].

Як відомо, матеріальну допомогу найбіднішим верстам населення, хворим та інвалідам можуть надати організовані форми благодійництва. Закон визначає, що благодійна діяльність – добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» не виділяє такої форми як волонтерська діяльність, а передбачає лише благодійну та меценатську діяльності. Враховуючи це вчена Кривенко Ю. В. вважає за доцільне та пропонує виключити дане положення з Закону України «Про волонтерську діяльність». Відповідно до норм чинного законодавства волонтерська діяльність ґрунтується на принципах законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, безкорисливості, неприбутковості [4, с. 42].

З огляду на результати аналізу наукових здобутків вітчизняних вчених та вищевикладені законодавчі, основоположні принципи на яких ґрунтується волонтерська діяльність в Україні вважаємо за доцільне викласти детальну характеристику таких. Саме так, принцип законності передбачає відправні засади, які лежать в основі формування норм права і ставляться до поведінки учасників волонтерської діяльності [5, с. 69]. При цьому принцип гуманності проявляється в повазі людини, у піклуванні про неї, зокрема в забезпеченні соціального захисту певним категоріям людей. [6, с. 67].

На думку Кривенко Ю. В., принципи гуманізму і соціальної держави обумовлюють існування обов’язків держави дбати про добробут і гармонічний розвиток власних громадян, гарантувати їм достатній життєвий рівень і соціальну захищеність. Гуманність є засадою благодійництва та благодійної діяльності, захисту тварин від жорстокого поводження, принципом надання соціальних послуг, психіатричної допомоги. Гуманістичну спрямованість, мають закони України «Про волонтерську діяльність», Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» та ряд інших [4, с. 43].

Серед іншого принцип рівності вчена визначає, як гарантування кожному члену суспільства, незважаючи на будь-які його індивідуальні ознаки (за винятком обставин, передбачених Конституцією й законодавством), однакових можливостей для реалізації конституційних прав і свобод, покладення на осіб, які знаходяться в однаковому правовому становищі, рівних обов’язків, а також забезпечення рівності всіх перед законом і судом. Принцип добровільності на думку останньої передбачає самостійність і добровільність прийняття рішення про участь у волонтерській діяльності, а принцип безоплатності означає відсутність плати за волонтерську допомогу. В той же час принцип неприбутковості волонтерської діяльності пов’язаний з відсутністю мети на отримання прибутку [4, с. 43; 7, с. 123].

Висновки. Таким чином, виходячи з вищенаведеного визначаємо, що волонтерська діяльність це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. Водночас волонтер – це фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги. Щодо законодавчих принципів на яких ґрунтується волонтерська діяльність то до таких можливо віднести наступні: законності,

гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, безкорисливості, неприбутковості. Серед іншого, на нашу думку, принципи добровільності, безоплатності, безкорисливості та неприбутковості є своєрідними ідентифікуючими ознаками волонтерства з огляду на їх змістовну структуру. На сьогоднішній день проблематика становлення волонтерської діяльності досліджена цілком нормально на соціологічному рівні, водночас як в юридичному дискурсі потребує дедалі ширшого вивчення, аналізування та дослідження. Так, теоретико-правова характеристика інституту волонтерства в Україні потребує подальших наукових досліджень з огляду на сучасні виклики та трансформації.

Список використаних джерел:

1. Лях Т. Л. (2004). Волонтерство як суспільний феномен. *Проблеми педагогічних технологій: збірник наукових праць,* (3-4), 139-144.
2. Вайпола Р. Х. (1999). Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку. – Київ: *Академпрес*, 112.
3. Закон України «Про волонтерську діяльність» № 3236-VI від 19 квітня 2011 року. Верховна Рада України. Вилучено з: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3236-17.
4. Кривенко Ю. В. (2018). Волонтерська діяльність: поняття та ознаки. *Часопис цивілістики,* (18), 41-44.
5. Андрощук С. (2005). Принцип верховенства права: визначення, співвідношення із суміжними поняттями, особливості законодавчого закріплення і реалізації. *Юридичний журнал «Юстиніан»,* (11), 65-69.
6. Філософія права. (2009). О.Г. Данильяк, О.П. Дзьобань, С.І. Максимов. *Право*, 208.
7. Уварова О. (2008). Загальні принципи права та їх роль у правозастосуванні з позицій природно-правового і позитивістського підходів до права. *Вісник Академії правових наук України,* (2), 35-39.